

†KIRKE I FITTING -

VORBASSE SOGN

En arkæologisk undersøgelse påviste 1966-67 de sparsomme rester af en romansk stenkirke og kirkegård i Fitting. Kirken, hvoraf nu intet er tilbage, har ligget på et højedrag på marken ca. 125 m nord for Lindegården i byens vestre del.¹ Bygningen synes at have været på størrelse med de øvrige, forholdsvis små kirker på egnen (sml. Grene gamle †kirke, Vorbasse og Hejnsvig), og tilstedeværelsen af en kirkegård viser formodentlig, at kirken har haft status som sognekirke. Kirken og kirkegården har sandsynligvis kun været i brug i relativ kort tid, i den ældre middelalder, idet ingen af de bevarede grave dækkede hinanden. Bygningen er revet ned senest o. 1500, da sokkelkvadrene blev genanvendt i Vorbasse kirkes vestforlængelse (se ndf.).

Der findes ingen skriftlige oplysninger om en kirke i Fitting.² Den optræder ikke i Ribe Oldemoders kirkeliste (jfr. s. 1020f), hvoraf Oluf Nielsen³ drog den slutning, at kirken var nedlagt allerede inden listens tilblivelse o. 1350.⁴

Tomten omtales første gang i Danske Atlas 1769, hvor den nævnes sammen med den nedlagte kirke i Almstok (jfr. s. 2330): »I heden ses *rudera* (ruiner) af tvende små kirker, den ene ved Lille Almstok, kaldet Rød kirke, den anden ved Fitting, kaldet Fitting kirke«. Oluf Nielsen konstaterede hundrede år senere, at kirkens omrids

allerede i mange år havde været forstyrret. Af hvad, der var tilbage, fik han det indtryk, at kirken havde haft »en grundvold af simpelt tilhugne sten« og i hovedsagen var opført af »runde kampesten og indenlandsk kalktuf (frådsten)«. Man kunne endnu påvise kirkegårdens omkreds, der fra nord til syd strakte sig 18 favne, fra vest til øst 24 favne (dvs. ca. 34×45 m). Diget var inden for de seneste år blevet udjævnet og området inddraget til dyrkning.⁵

Til trods for, at kirketomten var almindelig kendt og den nøjagtige beliggenhed var fastlagt 1933,¹ blev der ikke taget skridt til en fredning af området, der blev dyrket som mark, efter at fundamentene var fjernet for at lette pløjningen. Ved grusgravning stødte man 1964 på begravelser, men inden arbejdet kunne standses, var størstedelen af kirkegården og den østlige del af kirken gravet bort.

Under en *arkæologisk undersøgelse* ved Nationalmuseet i somrene 1966 og 1967 blev der foretaget en afdækning og delvis udgravning af tomten.⁶ Tilbage var da kun bunden af de tomte fundamentsgrøfter fra bygningens vestligste del: vestgavlen samt godt 8 m af nordmuren og 3-4 m af sydmuren (jfr. fig. 1).⁷ Undersøgelsen viste, at kirken,⁸ der var orienteret øst-vest, i vest har haft en indvendig bredde på godt 6 m og en udvendig bredde på godt 8 m. I grøfternes fyld indgik en del brokker af hvid kalkmørtel,⁹ og der fandtes stumper af frådsten.

Der er al grund til at tro, at de romanske sokkelkvadre under Vorbasse kirkes vestforlængelse (jfr. s. 2302) er hentet fra tomten i Fitting, idet en hjørnesokkelkvader (fig. 2) med samme rundstav og hjørneknop som i Vorbasse kirkes vestparti tidligere lå som trappesten i Fitting.¹⁰ Sokkelkvadre med en lignende, ret kraftig rundstav findes også i Lindknud og Brørup kirke (Malt hrd.), men her er kvadrenes højde en anden. – Ud fra de foreliggende oplysninger og iagttagelser synes det således at kunne konkludere

Fig. 1. Udgravningsplan af kirkens vestende, 1:300. Målt af Knud J. Krogh 1966. – *Ausgrabungsplan für den Westteil der Kirche, 1966.*

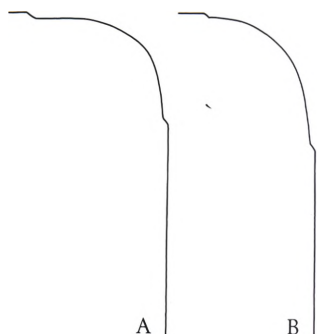

Fig. 2. Profiler af romanske sokkelkvadre, sandsynligvis fra den nedbrudte kirke i Fitting (s. 2302 og 2332). A. Genanvendt i soklen i Vorbasse kirkes søndre korsarm. B. Brugt som gravsten, 1962, på Vorbasse kirkegård, efter at den tidligere havde ligget som trappesten på en gård i Fitting. 1:5. Målt og tegnet af NJP og MN, 1985 og 1990. – *Profile wiederverwandter, romanischer Sockelquader, wohl von der abgerissenen Kirche in Fitting. A. Vorbasse Kirche, Sockel des südlichen Kreuzarms. B. Grabstein auf dem Friedhof von Vorbasse, 1962, und davor noch als Treppenstufe auf einem Hof in Fitting.*

deres, at i det mindste kirkens sokkel har været af tildannede *granitkvadre*, og at der i det øvrige murværk er indgået *frådsten*.¹¹

Det var ved undersøgelsen 1966-67 ikke muligt at afgrænse kirkegården, hvoraf kun det sydvestre hjørne var tilbage. Her sås omridset af ca. 60 grave, der kunne følges uforstyrret indtil 10 m syd for kirken. Ingen af dem syntes at skære igennem ældre grave, hvorfor kirkegården som nævnt ovenfor må formodes kun at have været i brug i en kortere tid.

¹ Matr. nr. 6a af Fitting. Kirkens beliggenhed fremgår af en opmåling 1:4000 ved landinspektør L. Hjort Gregersen, 1933, i NM2.

² Navnet Fitting optræder første gang i 1400'rne.

³ Oluf Nielsen: Historiske Efterretninger om Slavs Herred, 1868, s. 45-46.

⁴ Det er ikke muligt at forklare, hvorfor Fitting ikke er med i kirkelisten. De store og stadig bevarede kirker i Ny og Gammelsogn på Holmsland i Ringkøbing amt er ligeledes udeladt, men dette skyldes formentlig, at kirkerne allerede da var tillagt sysselprovsten som en del af hans aflønning. Jfr. Troels Dahlerup: Det danske sysselprovsti i middelalderen, 1968, s. 120. – Om følgerne af Den sorte Død 1350, der sandsynligvis medførte, at den danske befolkning var halveret o. 1400, se Erik Ulsig: Pest og befolkningsnedgang i Danmark i det 14. århundrede, i Historisk Tidsskrift, 1991, s. 21-43.

⁵ Ifølge Chr. Axel Jensen, 1907, var alle grundsten taget op, og ikke den mindste ujævnhed sporedes i terrænet; dog sås i jordoverfladen spredte stumper af frådsten, og andre tilskårne stykker blev forevist ham af ejeren. Notat sept. 1907 i NM2.

⁶ Brev fra Knud J. Krogh til NM2 9. juli 1966 og notat fra september 1967.

⁷ Kun det nederste af de tømte fundamentsgrøfter var tilbage, idet der forud for den omfattende grusgravning var foretaget en afgravning af muldlaget og den øverste del af undergrundssandet.

⁸ Kirken synes at have været den første på stedet. Under udgravningen fandtes ingen spor, der røbede en eventuel forgænger (af træ).

⁹ Nogle mørtelbrokker havde en glat, nærmest »glitret« overflade, der i flere tilfælde havde været dækket med hvidtekalk.

¹⁰ Notat ved Chr. Axel Jensen sept. 1907 i NM2. Sokkelkvadren blev 1962 bragt til Vorbasse kirkegård og brugt som gravsten.

¹¹ Forekomsten af frådsten er interessant, idet Fitting ligger noget vestligere end det egentlige frådstensområde. De nærmeste frådstenskirker er Ødsted og Bredsten i Vejle amt.